

Михайло Пантич

НАВСЯКЪДЕ ИМА ЖИВОТ

– Моля те, не ме занимавай с нищожни въпроси – каза Ана. – Откъде да знам дали Горан ще идва.

Горан е бившият ѝ мъж.

– Много ми пука – добави напълно равнодушно. – Пък и да гоиде, какво толкова.

Мълча. По нехайството в гласа ѝ познавам, че казва истината. Нея нищо не я тормози, но мен – да. Стоя на входната врата и чакам, чакам я винаги, когато отиваме някъде. Ана още се мотае из стаите, оглежда се, гаси лампите, задължително настъпва някакво суетене, щом се наложи да излезе от къщи. Най-сетне заключва. И само след няколко крачки се връща да провери дали го е направила, както трябва.

Навън бавно старее вечерта. Къщата ни е на хълма. Долу пред нас, докъдето поглед стига, се простира градът, летаргично градище, от което боледувам, откак се помня, защото животът в него е подчинен предимно на подлостта и лицемерието. Потръпвам, ако това е потръпване, някакво безпокойство, дори нещо повече, раздразнение, за което нямам име, по-точно се преструвам, че нямам.

Влизаме в праисторическия ни автомобил. Аз не карам, никога не съм имал желание за това, а на Ана ѝ е все едно. Важно е да се търкаля, както казва понякога. Заедно сме вече кажи го двеста години...

Отиваме на вечеря. И то не обикновена, а прощална. Михайло и Елена, наши приятели, от онези редките, дето все още са ни останали, получиха виза и заминават за Нова Зеландия. Свършиха всичко, каквото имаше за вършене, отгледяха и изпожиха децата си, погрехаха родителите си,

постигнаха колкото можяха и сега се стягат полеха, заминават на другия край на света, три улици оттук, после вдясно, та чак до Южния полюс, там си намериха работа. В Нова Зеландия отдавна живее сестрата на Елена, а нейният съпруг Джейми, наполовина маор, уверява Михайло, че новозеландските пъстърви са най-умните от всички пъстърви във вселената, защото не са риби, а извънземни с хриле и перки, и, разбира се, това е повече от достатъчно основание за човек като моя приятел да им посвети остатъка от живота си.

Изглежда, понякога съм ревнив. От време на време, в поносими граници. Трудно ми е да си го призная, но се оказва, че е така. Защо иначе ще задавам на Ана безсмислени, тя ги нарича „нищожни“ въпроси. Вместо да се отпусна, аз все си мисля, ще се появи ли Горан на тази вечеря или не. Не ми се иска да го срещна там, признавам. Не знам защо, но не искам, ей тъй на, не ща.

Спираме пред най-близкия супер. Обикновено оттук купуваме вино, макар че няма кой знае какъв избор, но ни е на път, а в цветарския магазин на пет крачки от него вземаме цветя за Елена, тя обича перуници, но тях не ги продават по магазините, затова купуваме цриси, които са нещо подобно, нямам представа дали в Нова Зеландия растат перуници, сигурно растат. Младата продавачка се качва на стола, за да достигне едно палмово листо за украса, и аз, гледайки я отзад, такава закръглена и стегната, си мисля каквото би си помислил всеки мъж на света в подобна ситуация. Какво да се прави, жив човек съм, божие създание, роден за трепети. Този подвид, както го е нарекъл първият някогашен преводач на Дарвин, а днес ние го назоваваме вид, не диша с хриле, няма перки и по никакъв начин не умее да контролира мислите си, макар че с присъщата си самонадеяност се смята за най-умния под небето, а се тъпче в градове мравуняци, вместо да плува в свободните води или да се рее в синевата като птица.

Веднъж, само веднъж, съвсем случайно съм виждал Горан и той не ми направи кой знае какво впечатление.

Докато Ана кара, аз се мъча да открия откъде идва това чувство на дискомфорт от евентуалната ми нова среща с него. Знам, мисля си, че знам: не е приятно да се срещнеш с мъжа, с когото е спала твоята сегашна, макар и невенчана, жена, каквато ми е Ана, макар да е било преди повече от двеста години, както в нашия случай. Но дори и така, самата мисъл, че някога отдавна тя се е отдавала на друг и е потъвала с него в самозабрава, сякаш се е змуркала в тъмни дълбини, чезнела е в страст, ме прави неспокоен. Добре де, ревнив. Защото какво значи отдавна в любовните отношения, в които времето се измерва по един особен начин, ако изобщо има някакви измерения. Нещо, което се е случило веднъж, което е било за миг, то трае вечно.

Знам за Горан много неща, Ана ми е разказвала. Ясно кога, в часовете, когато имаше настроение за това, по-разбира се кои са тези часове. Никога нищо не съм я питал, не съм любопитен, което всячески е за предпочитане пред безпричинните пристъпи на ревност, но ще признаете, че е донякъде необичайно, защото всъщност любопитството и ревността са родни сестри, вървят ръка за ръка. Ала в моя случай не е така, тези две сестри, що се отнася до мен, живеят в различни краища на града и рядко си гостуват. Та Горан е, както се вика, медицински брат, неудобно е да кажеш за мъж, че е медицинска сестра, особено днес, когато всички сме толкова внимателни, толкова предпазливи, толкова кръвожадно любезни. И не е никак коректно, няма спор, мъж, който по образование и по професия е медицинска сестра, все пак да бъде наричан така. Логично е да му казваш медицински брат, независимо че и това може би не звучи естествено и предизвиква неуместни алюзии, ама моля ви се, природата и логиката не са родни сестри и няма никакво значение къде живеят.

Открай време Горан е бил заобиколен от ято жени – и в медицинското училище, и по-късно на работа – и навсякъде, където и да се появи, хвърля око на която си ще; неустоим, лигаво отзивчив, винаги е правел каквото си иска. Никога, за разлика от мен, не е потискал желанията

си, следвал е инстинктите си, както се казва в рекламата на спрайт. По-късно, когато постъпва в болницата, неговият промискуитет придобива хронични патологични измерения. Обслужва в интензивното най-тежките предсмъртните случаи, а близостта на смъртта подхранва еротичните фантазии, привличат го млади вдовици, просветлени от предсмъртните стонове на ближния. Гледа как хората жадно, сякаш с хриле вдъшват последните си глътки въздух, със смътния спомен, че при появата на света преди двеста милиона години, а после и в утробата, са били риби, ген или два, час или три, преди да издъхнат, със съзнанието си вече там, отвъд, взрени във вечността. И презрешава с когото завърне, каква купчина от малки нищожни глупости и загости, на кого изобщо му пука. Но ето, на мен ми пука, защото така се запознах с Ана, нейната леля бе умряла в същото интензивно отделение.

– Можеш ли малко по-бързо? – питам, макар че почти никога не задавам подобни ненужни въпроси, внимавам да не преча на кормуването със забележки, освен ако не ми се изплъзне като в случаите, когато гумата е по-бърза от мисълта, иначе най-вече обичам да мълча и да я гледам как кара. Но сега имам причина да го сторя.

– Винаги пристигаме последни – добавям. – Този път наистина не е редно да закъсняваме.

– Знам – отвръща тя, – но има задръстване, правя каквото мога.

На моста успява да се включи в по-бързата колона, изпреварва няколко автомобила и скоро се озоваваме от другата страна на реката, в падината на Дунав, там, където от терасата на Елена и Михайло в ясни дни в далечния край на улицата проблясва голямата река, а още по-нататък, в треперливата светлина – горната част на обширния речен остров. Това е моят край, тук съм израснал, ходил съм заедно с Елена на училище. Когато тя се омъжи, Михайло дойде да живее при нея, той е от Нови Белград, а аз, след като се запознах с Ана, отидох в противоположната посока, в днешната ни къща, там, в новата част на града, на хълма.

С Ана по-лесно понасям живота, сигурен съм в това. Бих могъл да посоча най-малко три причини за тази сигурност, както и откъде идва тя, но защо да го правя. Излагането на причините все още нищо не обяснява, просто или си с някого, или не си. Наистина, понякога нещо ме кара да се разтреперя, изнервя ме, както сега мисълта за Горан, но това май няма връзка с друго, освен с мен самия, то е резултат от моя характер, който само чака възможност да се отгаде на съмнението или болката, а ако причината не идва отвън, лесно си я създавам от някоя дреболия. Ето, да вземем за пример изчакването на Ана. Когато отиваме някъде, аз много търпеливо я чакам, а и какво друго да правя, освен да се изнервям леко от този факт. Много важно, че притежавам непогрешимото чувство кога точно да започна да се приготвям, може да е минута преди Ана уж да е вече готова и все пак тя ще намери начин да закъсне, да излезе след мен. Бърз съм и във вземането на душ, и в обличането, не се гледам в огледалото, като че ли има нещо за гледане, постоянно в тази партия с времето давам най-малко три пешки и два топа преднина и идва след като ми се стори, че Ана май е приключила с приготвянето, тръзвам да се приготвям и аз. За отрицателно време съм готов и точно тогава тя намира някоя дреболия, която я принуждава да закъсне и заради която трябва да я чакам. Не бих могъл да го нарека обсеция, по-скоро представлява придобит с годините навик последната гума за всичко да е нейна. Когато тя каже не, значи така ще бъде. И само нейното да, това да е огромно като Дунав. И виж ти чудо, тази особеност ни сближава още повече, не знам как е другде, при другите подобни на нас гръбначни, които вече два милиона години ходят изправени, без плавателни ципи между пръстите на крайниците.

Излиза, че това с Горан е било една от онези светкавични, лумнали внезапно и бързо гаснещи любви: среща, поглед, съблазняване с няколко думи, отдаване, пропагане, осъзнаване, разочарование, горчивина, забрава. Само толкова, цялата история се събира в едно-единствено изречение, нещо като да откриеш точния надпис за надгробна

плоча, в която да се побере целият ти живот, като че ли някой ще запомни въпросната епитафия за по-дълго време. Но ето, във всичко ни води лудостта, а не разумните причини.

У нашите приятели вече се бяха събрали пет-шест двойки, все изморено, поизнервено, леко кисело градско население, посрещнаха ни с отработена сърдечност и никої не ни попита защо сме закъснели. Познавах ги в общи линии отпреди, седяхме и пиехме вино, разговаряхме за това-онова, нищо особено, ако затворите очи, лесно ще си представите лавината от ненужно изречени думи, която отприщват хората или към която се присъединяват ежешинутно, на трапезата или където и да е, все едно. Като цяло вечерята мина приятно и леко, никої не прекаляваше с нищо, всеки си говореше своето, мъжете – главно случки от казармата, за работата или за футбол, голяма терца е моя Моуриньо, а ако някой подхванеше за политика, бързо, с погнуса го прекъсвахме, после взехме да разправяме кой с кого и как се запознал, пък кой с кого и как се свалял и кой на какво не е устоял, всичките онези малки митове и ретроспекции на любовните двойки, които вече никого не интересуват, дори и тях самите, толкова пъти са ги повтаряли. Но ние отново ги слушахме и на моменти, там, където учтивостта го изискваше, се смеехме, а когато дойде ред на вицовете, защото тези събирания обикновено завършват с тях, знаех, че вече е време да си вървим. Утре е нов ден и нашите приятели трябва да бъдат оставени да си приготвят багажа, не е шега работа да опаковаш целия си досегашен живот, дълъг път е това, на другата страна на света, ей, чак в Нова Зеландия. С Михайло разменихме само няколко думи насаме, излязохме на терасата да запали цигара и на въпроса ми гали му е тъжно, че заминува, отговори, че не му е мъчно, никак даже, тъй де, навсякъде има живот и добави – едва чакам да се посветя на пътървите, да проверя онова, за което моят маорски баджанак ми разправя такива небивалици.

Прегърнах го и после се върнахме сред гълчавата в дневната, където разказваха любовните си истории дори двой-

ките пред развод, които, дявол знае защо, поддържаха илюзията, че продължават да са заедно. Ах, да, там беше и Горан, приятел на Михайло от ранната младост, някога заедно ходели да берат гъби и перуники, доведе със себе си някаква съвсем млада жена, можеше да му е дъщеря, но не беше, представи я за своя приятелка. Всички погледи бяха вперени в нея, така е винаги, когато в стаята влезе някой, на когото е дошъл редът да буди у другите малки мръсни помисли. Горан не ми каза нито дума, само си кимнахме, някак отстрани, по-скоро между другото, отколкото очи в очи, докато с Ана се прегърна много сърдечно, без да крие радостта си, и тя се зарадва, поне така ми се стори, разцелуваха се, бивши любовници, но не приех тази тяхна взаимна любезност за искреност, макар че, както е казано, при мнозина любезността минава за искреност, сигурно тук става дума за полусестри.

Загръстванията в Нови Белград спират някъде след полунощ, ние горе-долу по това време се сбогувахме с приятелите ни, обещахме си, че ще си працаме мейли, защото кой днес пише писма. Ако даде Бог живот и здраве, каза Михайло, като ни изпращаше, може и вие някога да дойдете при нас, вярно, че е далеч, но какво от това, вълуващо е да летиш над океана.

До хълма накрая на града, там, където живеем с Ана, не е далеч, петнадесетина минути с кола по опустелите булеварди. На последния светофар, преди да завием по нашата улица, светна червено. Ана удари спирачка, чу се леко изсвистяване на гумите.

– Обичаш ли ме? – попитах внезапно, накрая на вечерта, без причина, просто така, с глас, който звучеше като чужд.

– Чакай да помисля... – каза Ана и после замълча по-дълго, отколкото смятах, че е необходимо.

– Попитах те нещо – настоях. По принцип не съм упорит, лесно и бързо се отказвам. И не съжалявам за това. Моето търпение не е от този свят.

– Работя над това. От известно време.

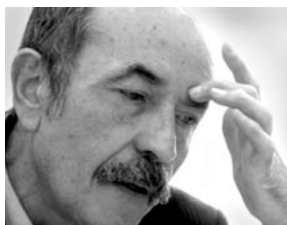
– Колко?

– Най-малко двадесет години.
 – И?
 – Май се получава. Не е лесно да те обича човек.
 – Но не е неприятно.
 – Сигурно не е. Иначе...
 – Иначе... – поусках да чуя края на изречението.
 – Иначе щях да ти го кажа. Както го казах на него, веднъж. Някога.

Наведох се към нея, исках да я погледна в очите, обичам, когато се гледаме в очите, в тях е всичко недоизречено. В този миг светна зеленото. Ана даде газ. В нощното небе, във висините над речния остров птиците се събираха в ято.

Превод РУСАНКА ЛЯПОВА

Димитър Шумналиев СОРАЙКА

– Помагайте, братя! – нахълтва в кръчмата Стоян Стоянов, веднага си поръчва една пукница, аверите му ахват: за пръв път без лимонада.

Мъжете не могат да повярват, че си поръчва втора. Стоян Стоянов е член на партията, най-личният ком-

байнер в село Гурково, разправят, че ще става Герой на социалистическия труд, а един герой на социалистическия труд не може да пие повече от една. Повече от една може вкъщи.

Стоян Стоянов е женен, съпругата му Спаска е магазинерката на Гурково, председател на обществения съвет на читалището. Странен глас. Като отвори уста,

все едно трио заявява. И двамата са носители на орден „Народна република България“, той – златен, тя – сребърен. Жителите на Гурково се радват повече на сребърния. Като си го сложи, той натежава от лявата ѝ страна, та хората виждат лявата гръд на Спаска малко повече от дясната.

– Кво да крия! Сорайка идва! – обръща и втората пукница Стоян Стоянов.

– Ква е тая Сорайка? – пита Дичо, снажен механизатор, трийсетинагодишен, завивда на Стоян Стоянов, завивда му и за ордена, и за булката. Дичо е една ходеща завист със сини очи. Здравяи ръце и болно от несподелена любов сърце. Изпусна изгората си, при Стоян отиде, щото Дичо не понася гласовитата девойка да пее на сцена. Така ѝ каза: Ще ми пееш в спалнята, под юргана. А тя прихна: У, бре, я ми се махай от главата, егоист такъв.

– Ква е тая Сорайка? – пита пак Дичо. Гълчавата в кръчмата утихва. Стоян Стоянов върти в мазолестите си пръсти третата чаша. Нещо ѝ се чуди. Чуди се и как да почне.

– Нали помните, миналата година бях с делегация в Бугд Найрамдах Монгол Ард Улс.

Всички в Гурково знаят какво е Бугд Найрамдах Монгол Ард Улс. Това е Монголската народна република. Знаят, защото ТКЗС-то в селото се казва „Българо-монголска гружба“. И всяка година си разменят посещения със село Тукмере, то е разположено в степта, а на изток се извисява връх Хангай. ТКЗС-то в Тукмере се казва „Монголско-българска гружба“.

– Та ни посрещнаха гругарите, още от Улан Батор архи, архи... Това е тяхната водка. Много хубава. И хубави хора. Гостоприемни. Това идва от вековете, от местните жреци, ламите. Ламата е слугата на Господа, каквото каже, туй става. Голяма почит. Като влезе вечер в юртата, мъжете и децата излизат. Ламата обладава булката, после мъжът му се кланя доволен, че е почетен от ламата.

– Добре, че от Москва се прибира Сухе Батор, та избива до един тези отровители на народа! – отсича Дичо. – Развратници ниедни. Монголия е щяла да бъде по-мощна от Китай, ама пламва всенародна венерическа криза.

Всички в Гурково са запознати с историята на братска Монголия. Кръчмарят Теко, понеже не му е чист косъмът откъм произход, знае наизуст биографията на министър-председателя Хорлогин Чойбалсан, след чиято смърт го наследява другарят Юмжагийн Цеденбал, който от 1958 година е едновременно и първи секретар на Монголската народно-революционна партия.

– Хубави хора – повтаря Стоян Стоянов, въртейки в десницата си четвъртата чаша. Още е пълна. – Като ни закараха в тяхното ТКЗС, почнаха пред очите ни да приготвят пълнена с камъни коза. Напалиха огън, то в степта гърва няма, ама сухият торф гори. Отрязаха главата на козата, не я дерат. Един монголец се съблече до кръста, бърка през врата в корема, почисти я. Напълниха я с горещите камъни. Зашиха я. Чакаме да стане. Архи, архи... През три минути: Нарангъм ман тугай. Това е „наздраве“. Нашият министър и секретарят на окръжния комитет се обръщат към мене: Стояне, викат, готви се за реч. И гръпнах настрана водката. Взех да се подготвям. Мисля. А при момичета ни съпътстват още от Улан Батор. Където седнем, ни опъват едни червени кулимчета, принасят, отнасят. Обслужват ни значи. Аз си подреждам речта. До вечерта юртата се препълни. Все местни първенци. Идват и директно на архи-то. Чашите на экс. Лактите изпънати на височината на рамото. Нарангъм ман тугай. И гледам как тичат до стобора и пукаят. Жените – от другата страна на двора – само приклякват, белъо не носят. И на мене ми се допика, мамка му! Ами сега? Да щръкна там край стобора и да си изпразня мехура пред очите на всички. В никакъв случай! А козата готова. От кожата останала тънка ципа. Първо от корема ни сипаха супа. Много вкусна. После по едно парче месо, и то вкусно. Няма вилици и ножове. Всички се мажат с лой. Викат другарите: Лойта прави

от мъжа по-пъргав жребец, хлъзга се, няма кво да пречи. И гледам членовете на нашата делегация и те се правят на пъргави жребци. Ще се напикая. След вечерята – най-после речта. Превежда едно момче, следвало в София. По средата спрях, много ти е кратка речта, вика ми. Пък аз: Давай да свършваме, че ще се опикая. Къде е тоалетната? И ме води преводачът към тоалетната, една дупка с пет-шест гръски. Викам си: Стояне, глей само да не паднеш вътре. Ама бях на малко архи, справих се. Трите момчета от Улан Батор, слава Богу, зяпат в обратната посока. Много съобразителни. По едно време...

– Сорайка жена ли е? – прекъсва го Дичо.

– По едно време – не го чува Стоян Стоянов, има този навик, да не чува съперника си Дичо, – такова, кво да крия, ми дойде повече тая коза с пепел, клекнах, щото... Ами хартия? Въртя се, ха натам, ха насам... Гледам топка вестник между гръските. Разгърнах го. „Работническо дело“. Останал от миналогодишната делегация.

– Аре стига, бе! – вика кръчмарят Теко. Не че се засяга честта на органа на Централния комитет на БКП. Теко се изненадва искрено. – Как позна, че е от миналогодишната делегация?

– По датата бе, Теко! – съкрушава кръчмата комбайнерът. Всички клатят глави. Безмълвно. Поне да беше друг вестник, мислят си. Дано не ни привикат в общинския комитет.

– Давай нататъка – подбутва ситуацията Теко. – Ма вкусна, викаш, тая коза?

– И камъните топли, топли... Другарите ги вадят и ги подават на българската делегация. Значи толкоз топли, че ги подхвърляш, докато изстинат. Другарите викат, че така се възбуждали специалните нерви по главите. После се събуха и взеха да ходят по тия камъни. Викат: а на ходилата са още по-специалните нерви. И взеха да ни търкат ходилата. И гледат към трите момчета. Те пък така инструктирани, че гледат нас. Председателят на „Монголско-българска гружба“ реди нещо на преводача. Била ми много хубава речта. Заслу-

жаваш най-красивото момиче, вика. И още, такава, казва: По стар наш обичай, всеки гост може да си избере жена...

– Така! – възкликва Дичо. – Спаска знае ли?

Стоян Стоянов не дочува тази вечер с дясното ухо. В други вечери – с лявото.

– И кво? – дава ритъм на откровението кръчмаринът. – Всички ли се възползвахте от гостоприемството на другарите монголци?

Теко много иска да са всички. Че да тръгне приказка и да стигне, докдето трябва. Министърът на земеделието на Народна република България и секретарят на окръжния комитет по селското стопанство се сношава с монголски комсомолки. О, хооо!

– Цъ! – отсича Стоян Стоянов, отблъсквайки надалече петата чаша. Стоян Стоянов е волеви човек. Като отсече, спира на четвъртата. – Цъ, Теко. Министърът рече: аз представявам държавата, водя делегацията, не! Ще се разчуе! Не!, вика и секретарят на окръжния комитет, аз пък пазя авторитета на партията. Да не обиждаме домакините, Стояне! И цялата делегация впи взор в мене! Да не разваляме българо-монголската дружба, Стояне! Разбираш ли бе, Теко, аз поех отговорността. Защитих честта на Рогината.

– Сорайка избра, нали? – вдига чаша Дичо. И той спира на четвъртата. Веднъж последва Стоян Стоянов на петата, та едва си намери къщата. – Сорайка трябва да прилича на Спаска, нали? Цицореста, сто на сто.

Тук комбайнерът чува. Скача на мига. Аха да млатне тракториста. Мъжете овреме ги ограждат.

– Не бе, тъпанар! – сяда си на мястото Стоян Стоянов. – Со-рай-ка са трите, бе! Солинараа, Райминха, Кана. На! – и му показва среден пръст.

– Ще помагаме! – ококорва се учителят на Гурково, ергенче тънкострунно. Очите му пламват. – Да живее българо-монголската дружба! Нарангъм ман тугай.

– Не мож уплаши Гурково с три монголки! – наперва се и Теко.

– И какво, другарю Стоянов, монголските комсомолки не носят бельо? – чуква Дичо чашата на съперника си. На петата на Дичо му е все едно с кого се чука. – Аз си харизвам козата!

– Аз пък осигурявам камъните! – обещава кръчмаринът Теко. – Нарангъм ман тугай!

– Аз пък поемам цялата отговорност! – вдига пукницата учителят. – Нарангъм ман тугай!

Стоян се изправя. Настъпва тишина.

– Не в това е работата, скъпи кооператори – олюлява се Стоян Стоянов. – По стар монголски обичай другарите от степта предлагат жените си. По стар български обичай ние какво ще предложим?

Тук и радиоточката млъква.

В кръчмата влиза Спаска. Лявата ѝ гръд така блести, сякаш си е сложила сребърния орден. Щом наближи полунощ, тя знае, че мъжът ѝ е на петата. И идва да си го прибере.

– Ма, Спаске, ма – къдри глас Дичо, – ма знаеш ли я тая история със Сорайка?

– Знам я! – отсича певицата със звънкия глас, погалвайки по главата любимия си. – Цял месец воня на лоѝ.

Делегацията пристигна в края на септември. На банкетата всички дойдоха с новите си грехи и с ордените. Подир банкетата Дичо замириша на лоѝ. И Теко замириша. И учителят. Още по-силно завоня Спаска.

– Вие кво си мислите? – гърдори цял месец Стоян Стоянов. Цял месец, докато миризмата на лоѝ се изпари от Гурково. – Мислите си, че българо-монголската дружба няма цена, а? Нарангъм ман тугай.